

Mamady Keita '1 honderds

De Guinese djembégrootheid Mamady Keita is na een trommelcarrière van bijna een halve eeuw nog altijd zeer gedreven. Het steeds opnieuw repeteren van ritmes en arrangementen, het altijd weer opnieuw uitleggen en voorspelen van ritmes aan zijn leerlingen, hij beleeft er nog altijd evenveel plezier aan. Vanuit woonplaats

Brussel reist hij voortdurend naar het buitenland voor workshops en concerten. Tijdens het AMP Percussiefestival is hij voor het eerst in negen jaar weer te zien in Nederland. Wij spraken Keita in Brugge, vlak voor een repetitie (muziekproject met 21 voornamelijk West-Afrikaanse muzikanten). Hij nam uitgebreid de tijd om uit te leggen hoe na al die jaren het speelplezier en de energie telkens weer tot hem komen. Een boeiend gesprek met en over emoties, over respect, over 22 jaar Nationaal Ballet, en over de betekenis van zijn geboortedorp Balandugu voor zijn loopbaan.

door Frans Hoekstra

Ik vind het nooit saai om voor de eerste keer een ritme uit te leggen.'

Bij een trommelaar die al 47 jaar speelt, denk je eerder aan iemand van achter in de zestig, maar in Guinee beginnen ze al jong met trommelen: Keïta is 52, en zijn inzet, toewijding en energie lijken als vanzelfsprekend bij hem te horen. Dat blijkt bij de repetities in Brugge, waar hij een grote groep muzikanten bijna onopvallend, maar beslist dirigeert. Geduldig en onvermoeibaar geeft hij aanwijzingen. Een inzet van een nummer laat hij diverse keren oefenen, net zolang tot het goed gaat, maar dan klinken de melodieën en zangpartijen ook mooi en harmonieus.

Het betreft hier het project *Anye Ben Kafô* (laten we samen komen om te spelen). Hierin speelt een Belgisch-Afrikaans jazzensemble samen met Mamady Keïta's groep Sewa Kan en nog drie Guinese zangeressen. Ook typische Mandingue-instrumenten als kora en balafoon zijn te horen bij deze 21-koppige formatie die helaas niet in Nederland te zien zal zijn.

Overdag repetities, 's avonds lesgeven, de weekends vaak workshops elders in Europa, en ook zo nu en dan naar bijvoorbeeld de VS of Japan. Gaat dan de pijp nooit uit?

'Waar ter wereld ik ook kom, de mensen geven mij heel veel. Of ik nou in Japan ben, of op één van mijn zes scholen in de Verenigde Staten, of in België, waar ik al vijftien jaar woon, steeds opnieuw krijg ik weer het respect en de waardering die mij zoveel plezier en energie geven. Bijna elk weekend zit ik in het buitenland, zoals afgelopen weekend in Duitsland. Ik reis dus veel, maar ik doe het met plezier.'

Tam Tam Mandingue

Keïta's grote belangstelling voor percussie, de waardering voor zijn manier van lesgeven, het respect voor zijn kennis en techniek, het levert hem de energie en de motivatie op die hij nodig heeft voor zijn manier van muziek maken.

'Ik vind het werkelijk nooit saai of vervelend om aan nieuwe leerlingen een ritme uit te leggen dat ik al honderden keren eerder heb voorgespeeld. Dat doe ik echt met plezier. De eerste les die ik ooit gaf, was trouwens erg grappig. Dat vergeet ik nooit. Bij mijn eigen scholing in Guinee bekommerden we ons niet om de tel of om de maatsoort, $\frac{3}{4}$ of $\frac{12}{8}$ en dat soort dingen. We speelden gewoon na wat onze meesters ons voorspeelden. Maar toen we met het Nationaal Ballet in Amerika waren, in 1971, moesten er ook djembélessen gegeven worden, en ik moest dat doen. Op een gegeven moment vroeg iemand: "Waar zit de tel?" De tel, vroeg ik hem, wat is dat, de tel. Moest die leerling mij uitleggen wat de tel was. Met zingen en gebaren maakte hij mij

dat duidelijk. In de volgende groep begon ik meteen met uitleggen waar de tel zat in het ritme. Zo heb ik ook van mijn leerlingen in België heel veel geleerd. Je kunt wel zeggen dat ik nu op pedagogisch-didactisch gebied helemaal ben bijgeschoold!

'Toen ik in 1987 in België kwam wonen, heb ik mijn percussieschool Tam Tam Mandingue opgericht. Ik zag dat djembélessen hier niet zo goed georganiseerd waren en wilde proberen het djembé-onderwijs zó te geven dat leerlingen dan ook van A tot Z alles over de trommel zouden leren. Ik vertel leerlingen dus ook van alles over mijn land, de herkomst van de ritmes, waarom en wanneer ze gespeeld worden en door welke bevolkingsgroep. Natuurlijk hoort daar ook bij dat ik, althans aan de gevorderde leerlingen, de doundouns-begeleiding en de traditionele solo's uitleg.

'Maar buiten Tam Tam Mandingue word ik ook wel eens uitgenodigd, om bijvoorbeeld op een gewone muziekschool een les te verzorgen. Daar willen de leerlingen dan in korte tijd veel ritmes leren zonder verdere toelichting. Ook willen ze meteen zo snel en zo hard mogelijk spelen en soleren. Toen heb ik bij mezelf gedacht: dat wil ik anders doen. Daarom heb ik in mijn scholen een paar dingen ingevoerd.'

Gegarandeerd traditioneel

'In de eerste plaats is er het DRTM-logo bij ritmes. DRTM staat voor *Djembé Rhythm Traditional Mandingue*. Een aantal docenten en grote meesters onderschrijft dat logo, en als je van hen les neemt, leer je gegarandeerd de echte traditionele djembé-ritmes. Ook heb ik een diploma ingevoerd, dat iets zegt over het niveau van je techniek, je kennis van ritmes en de achtergronden ervan. Voordat een docent dat diploma van mij krijgt, kijk ik heel goed naar die persoon. Ik ga na of hij zijn lessen niet verandert of aanpast. Pas als hij bewezen heeft dat hij het ritme goed op zijn leerlingen kan overbrengen zonder het te veranderen, dan krijgt hij zijn diploma. Ik zeg dan: ik geef je dit diploma niet omdat je een van de beste spelers van de wereld bent, maar omdat je respect hebt voor mijn cultuur en mijn tradities. Ga zo door, en op een gegeven moment zullen mensen uit de Mandingue-cultuur respect voor jou hebben. Maar er zijn ook docenten die al vijftien jaar leerling bij mij zijn en nog steeds geen diploma hebben. Wat is het geval? Als leerlingen van hen bij mij een cursus volgen, moet ik ze corrigeren omdat ze het ritme verkeerd geleerd hebben.

'In totaal heb ik de afgelopen jaren het diploma uitgereikt aan zo'n twintig mensen, waarvan zes in de Verenigde Staten en de rest in Europa. Dat is >>

Mamady Keïta - 's werelds beste?

Een messcherpe aanslag, een keiharde sound en een ongemeen krachtige uitstraling, dat typeert Mamady Keïta. Geen djembéspeler laat zoveel power zien op het podium. De overrompeling vindt meestal al met de eerste slag plaats: die is gegarandeerd knalhard en heel precies geplaatst. Keïta zit vóór in de maat, altijd. Hij pusht zijn percussiegroep continu naar voren, en neemt het publiek daar genadeloos in mee. Zijn ogen spuwen vuur en zijn lijf is altijd helemaal aanwezig. Ondanks al die power voel je tegelijk de compenserende sympathieke uitstraling. Dat zal het geheim van het succes van Keïta zijn, zowel bij zijn concerten als in zijn lessen.

De BBC-film *Djembéfola* maakte hem wereldberoemd. Wat hij in die film aan djembéspel laat zien, grenst aan het ongelooflijke. 's Werelds beste? Sommigen prefereren misschien de subtiele, vrije technieken van Adama Dramé, of de warmere toon van Famoudou Konaté, maar Keïta is hoe dan ook de meest spectaculaire. Je kunt hem voor het eerst in negen jaar in Nederland gaan bekijken. Mamady Keïta speelt met zijn groep Sewa Kan op het AMP Percussiefestival op het KNSM Eiland te Amsterdam: 9 juni (2e Pinksterdag). Info 020 418 1111 of kijk op: www.ampstudios.nl.

>> niet veel, maar ik geef het dan ook alleen aan mensen die de Mandingue-cultuur op een waardige wijze vertegenwoordigen. Toch zijn er in de loop der jaren vestigingen van Tam Tam Mandingue geopend in België, Frankrijk, Zwitserland, Duitsland, Japan en de Verenigde Staten.'

Nankama

'Mijn eigen scholing is natuurlijk en heel ander verhaal. Als baby sloeg ik al op elke pot en pan die in mijn buurt stond. Toen ik twee was, kreeg ik mijn eerste djembé. 's Nachts lag die djembé altijd naast me in bed, onder dezelfde deken! Zo heeft die djembé zeven jaar naast me "geslapen". Op mijn vijfde kende ik al een heleboel ritmes en mocht ik al zo nu en dan meespelen op feesten. In die tijd had ik echt het gevoel dat ik was geboren om djembé-speler te worden. De titel van mijn tweede cd, *Nankama*, herinnert daar ook aan, want nankama betekent *hij die ervoor geboren is*.

'Mijn moeder heeft me verteld dat zij, toen ze zwanger was van mij, bij een medicijnman is geweest met de vraag: "Wordt het een jongetje of een meisje?" "Een jongetje", had de medicijnman geantwoord. "Het wordt je laatste zoon, maar hij zal heel bijzonder zijn. Hij zal de wereld in gaan om iets heel bijzonders te doen, en niemand zal hem kunnen tegenhouden. Hij zal doen wat hij wil doen, en hij zal bekender en groter worden dan ons dorp, groter dan onze streek, groter dan ons land. Alle continenten ter wereld zal hij zien." Ik had dan wel het gevoel dat ik djembé-speler zou worden, maar dat die voorspelling behoorlijk uit zou komen, daar had ik toch niet het flauwste idee van.

'Toen ik vijf was, werd ik door mijn ouders toevertrouwd aan de djembéfola (hij die de djembé laat spreken; red.) van ons dorp. Karinkadjan Condé heette hij. Hij heeft me alle geheimen van de djembé geleerd. Hij vertelde me van alle ritmes de geschiedenis en de gelegenheid waarbij ze werden gespeeld. Ook legde hij me uit wat het belang is van een bepaald ritme in je leven of voor de familie of voor het dorp. Toen ik tien was, mocht ik op feesten al met Condé meespelen. Op mijn dertende, toen ik al bij het regionaal ballet speelde, ben ik, ondanks het verbod van mijn familie, met de balletgroep naar de provinciehoofdstad vertrokken. Daar in Siguri heb ik met de groep een jaar lang gerepeteerd voor het Nationaal Cultureel Festival in de hoofdstad Conakry, dat in 1964 zou plaatsvinden.'

Djoliba

'Tijdens dat festival werd ik uit 500 muzikanten, dansers en zangers geselecteerd voor het Ballet National Djoliba. De President van Guinee, Sékou Touré, en Harry Belafonte, die wel vaker in Guinee kwam, waren erg onder de indruk van mijn solo's, en de precisie en

techniek in mijn spel. Zo werd ik de jongste percussionist van het ballet. Het plan was dat Belafonte de groep zou meenemen naar de VS, en we hebben nog negen maanden onder Amerikaanse leiding gerepeteerd.

'Uiteindelijk ging het niet door en kwamen we weer onder Guineese leiding. Sterker nog, President Sékou Touré had bij zijn paleis een groot toneel laten bouwen waar we dagelijks repeteerden. We woonden daar op een internaat op het terrein van het paleis, en elke morgen hield de president persoonlijk appél. "Keïta!", schreeuwde hij dan als ik aan de beurt was. Ja!, riep ik dan terug. President Touré vond een beetje dat het ballet van hem was, en hij was persoonlijk vaak aanwezig bij de repetities. Eén van de choreografieën in die tijd was zelfs door hem bedacht. In artistiek opzicht bemoeide hij zich er dus behoorlijk mee, maar je moet niet vergeten dat het ballet heel belangrijk was in de buitenlandse culturele politiek van de president.

'Met het ballet Djoliba (Mandingue-naam voor de Niger, de rivier die in Guinee ontspringt; red.)

realiseren voor mijn toekomst, voor na mijn pensionering, zeg maar.'

Andere muzieksorten

'Het was natuurlijk niet niks om als Afrikaner naar een Europees land te verhuizen. In Guinee was ik bekend, maar in België moest ik maar zien hoe ik naam kon maken. De mensen die me hadden voorgesteld om in België te gaan wonen en een percussieschool te beginnen, hebben me gelukkig geweldig geholpen. Zo zeiden alle Afrikanen die al in België woonden: "Als je ook maar één keer te laat komt, zeggen de Europeanen dat je net als alle andere Afrikanen altijd te laat komt." Ik ben in die vijftien jaar slechts één keer te laat gekomen voor een les. Die dag was er maar één leerling. De rest was door de sneeuw en de gladheid helemaal niet komen opdagen!

'Eén van de leuke kanten van mijn verblijf in West-Europa en de bekendheid die ik hier kreeg, was ook de kennismaking met andere muzieksoor-

'Meer dan dertig dorpen uit de omgeving van Balandugu waren uitgelopen om mij welkom te heten.'

heb ik in 22 jaar tijd vijf wereldtournees gemaakt. Ik heb dus veel van de wereld gezien en heel veel ervaring opgedaan. Maar in materieel en financieel opzicht heb ik er eigenlijk niks aan overgehouden. Dat laatste is voor mij ook een belangrijke factor geweest bij de beslissing om me in België te vestigen. Je moet weten, bij ons ben je niet geslaagd in het leven als je na jarenlang te hebben gewerkt als professioneel muzikant, nog steeds in een huurhuis woont. Ik wilde dus iets

ten. Zo speel ik nu in Brugge samen met een jazzgroep, maar ik heb ook samengewerkt met Koreaanse, Vietnamese en Japanse percussionisten. Ook met mensen als Giovanni Hidalgo en Terry Bozzio heb ik samengewerkt, erg leuk en interessant was dat. Kijk, ik houd me in de eerste plaats bezig met traditionele muziek, maar ik heb daar geen grenzen omheen getrokken. Bovendien hou ik ervan om instrumenten te ontdekken, want elk instrument spreekt en heeft zijn eigen taal. Zo heb ik veel geleerd van bijvoorbeeld de Cubaanse, Braziliaanse en Japanse muziek. Met name met Japanse percussionisten speel ik geregeld samen.

'Behalve Tam Tam Mandingue, dat een enorm succes is geworden, zijn natuurlijk ook mijn cd's (zie discografie; red.) belangrijk voor de bekendheid van de ritmes en de betekenis ervan. Inmiddels zijn er acht cd's uitgekomen. Ik heb pas zo'n tachtig >>

van de ruim 300 traditionele ritmes op cd gezet, maar voor de komende jaren zijn er plannen meerdere cd's. Daarnaast is er de serie instructievideo's (zie videografie; red.), waarvoor ik in september ook weer drie delen ga opnemen. En natuurlijk is ook het boek van Uschi Billmeier (zie bibliografie; red.) erg belangrijk geweest voor het vastleggen van een groot aantal traditionele ritmes.

'De optredens met mijn groep Sewa Kan zijn ook erg in trek bij het publiek. Volgend jaar juli gaan we weer op tournee. We beginnen dan in Couleur Café (wereldmuziekfestival in Brussel; red.), waar ik dan alweer voor de derde keer zal optreden. Behalve Famoudou Konaté, nodig ik ook Giovanni Hidalgo uit om bij dat concert met mij te spelen. En misschien ook nog wel Terry Bozzio, die had ik vorig jaar al willen uitnodigen, maar toen zat hij contractueel vast aan een tour.'

Djembéfola

'Wat echt doorslaggevend is geweest, niet alleen voor mijn bekendheid, maar ook voor de enorme populariteit van de djembé, is de film 'Djembéfola'. Die film heeft in totaal zeven prijzen gewonnen en is in diverse landen op televisie vertoond. Ik moet zeggen dat, afgezien van de naamsbekendheid die de film mij heeft opgeleverd, de opnameperiode van *Djembéfola* werkelijk een ongelooflijke impact op mij heeft gehad.

'De film gaat over mijn reis naar mijn geboortedorp Balandugu in 1989. Sinds ik als jongeling uit Balandugu vertrokken was om bij het regionale en later het nationale ballet te spelen, was ik nooit meer terug geweest. Nu ging ik voor het eerst na zesentwintig jaar weer terug naar Balandugu. Zesentwintig jaar! In mijn dorp wonen nog veel mensen met wie ik ben opgegroeid. En toen ik de film terugkeek, zag ik de liefde van mijn familie voor mij en voor onze tradities. Alle herinneringen van toen ik als kind djembé speelde, kwamen weer boven.

'De terugkeer in Balandugu was iets waarvan ik me van tevoren werkelijk geen voorstelling had

kunnen maken. Meer dan dertig dorpen uit de omgeving van Balandugu waren uitgelopen om mij welkom te heten. Alle huizen waren vol met gasten en bezoekers, en heel veel moesten ook nog buiten slapen. Uit elk dorp waren muzikanten, zangers en zangeressen meegekomen. Die ontvangst heeft me compleet overweldigd. "Zelfs de president

'Toen ik twee was, kreeg ik mijn eerste djembé. 's Nachts lag die djembé altijd naast me in bed.'

van de republiek ontvangen we niet zo", zeiden de mensen. Ik dacht dat mijn familie en de rest van het dorp me zouden ontvangen, maar een hele streek? Het was werkelijk ongelooflijk. Het is al dertien jaar geleden, maar het heeft in mijn hart en mijn geest een onuitwisbare indruk achtergelaten.'

Belangrijk persoon

'Ik voelde en voel nog steeds heel sterk, dat mijn "missie" van het verspreiden van de kennis over de ritmes en cultuur van ons land, wordt ondersteund door vele mensen, niet alleen mijn familie, niet alleen mijn leraren, niet alleen mijn dorpsgenoten, maar een hele streek met zijn cultuur. Het was bij mijn aankomst in Balandugu op een gegeven moment een grote chaos, en er was wel gendarmerie om de orde te handhaven, maar het was een compleet gekkenhuis. Er was iemand die me beslist wilde begroeten, maar door een gendarme werd weggeslagen. Hij zei: "Jullie kunnen me doodslaan, maar ik moet en zal Mamady groeten." Ik wist niet dat ik in mijn streek zo'n belangrijk persoon was geworden.

'Je hebt in de film dat kleine jongetje wel gezien, dat les krijgt van Famoudou Konaté. Hij was toen drieënhalve. Zestien is hij nu en hij speelt als de

beste! *Djembéfola* heeft trouwens in Guinee zelf ook behoorlijk wat invloed gehad. Toen de film in de Guineese bioscopen draaide, zijn heel veel jongens ook djembé gaan spelen en groepen gaan vormen. De jongens die spelen in de stedelijke balletgroepen, spelen nu wel vaak nieuwe of soms voor ballet aangepaste ritmes. Zij kennen de tradi-

tionele ritmes niet altijd zo goed als de djembéspe- lers in de dorpen, waar de traditie nog levend is. Ook daarom vind ik het belangrijk om de traditio- nele ritmes vast te leggen, inclusief hun culturele bagage.'

Negen jaar

Na het verhaal, waarin de emotionele herinnerin- gen uit de *Djembéfola*-periode weer bovenkomen, keren we in het gesprek terug naar de dag van van- daag. We praten nog even na over de repetitie en over de grote populariteit van de djembé. Tot slot komt het optreden op het AMP Percussiefestival in het Pinksterweekend ter sprake. Op tweede Pinksterdag staat Mamady Keita als hoofdact ge- programmeerd.

'Ik speel dan met Sewa Kan in de samenstelling zoals die de laatste jaren met mij samenspeelt. Ook komen er zangeressen en danseressen mee. Het repertoire zal voor het publiek grotendeels nieuw zijn: traditionele nummers die nog niet eer- der in workshops of op cd's aan bod zijn gekomen. Wordt dat het eerste concert in Nederland sinds negen jaar? Dat zou best kunnen kloppen. Nou, we maken er in elk geval een feest van!' ■

Mamady Keita horen, zien, lezen, klikken.

cd's
Percussions Malinké, Wassolon, 1989, Fonti Musicali, fmd 159 (met Sewa Kan)
Nankama, 1992, Fonti Musicali, fmd 195 (recensie SWK 54)
Mogöbalu, 2cd, 1995, Fonti Musicali, fmd 205
Hamanah, 1996, Fonti Musicali, fmd 211 (met speciale gast Famoudou Konaté)
Afö, 1998, Fonti Musicali, fmd 215 (met Sewa Kan)
Balandugu Kan, 2cd, 2000, Fonti Musicali, fmd 218
Mamady Lèè, 2001, Fonti Musicali, fmd 221
A Giatè, 2002, Fonti Musicali, fmd 224

Mory Kanté - *Touma*, 1992 (Keita als speciale gast)
 instructievideo's
 Mamady Keita - *Traditional Rhythms of the Mandingue*, Afroton/Tam Tam Mandingue, 2000 (vol.1 voor beginners, vol.2 voor middenniveau, 2x 60 min., recensie SWK103)
 films, documentaires
Africa Dance, 1964
La Vie Platinée, 1987
Djembéfola, Laurent Chevalier, 1991
Herzschlag der Kontinente, Manfred Waffender,

Afroton, 1997 (recensie SWK85)
Djembé Oyé, Laurent Chevalier, Les films d'ici, 1999
Mögöbalu, Laurent Chevalier, 2000
 boek
 Uschi Billmeier - *Mamady Keita. Ein Leben für die Djembé; Traditionelle Rhythmen der Malinké*, +cd, Engerda, Arun-Verlag, 1999 (recensie SWK100).
 internet
 site Mamady Keita te bereiken via link op www.pragmasoft.be